

טיפול באמנויות: מחקר ויצירה במעשה הטיפולי

לשרוד את הבלתי-נשרד – חוויות השואה דרך יומנים וציורים

מאת: הדס אלול, בוגרת תואר MA, בית הספר לטיפול באמצעות אמנויות, אוניברסיטת חיפה.
בהנחיית: פרופ' איזיקוביץ צבי, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה.

היומנים והציורים שבהם תעסוק עבודה זו נכתבו וצוירו בתקופת השואה בסיטואציות קיצוניות וטראומתיות בגטאות, במחנות ובמקומות מסתור.

בכתיבת יומן ישנה התבוננות אל תוך עולמו הפנימי של האינדיבידואל המתאר את רגשותיו, שאיפותיו, חלומותיו, ציפיותיו והכרעות בחייו, ואת הגשמתם או התמוטטותם. כל אלה מתוארים בהקשר לעולמו הפיזי, עולמו עם אחרים ועולמו הפנימי ועם ניסיונותיו להתמודד ו/או להיכשל. לכן ניתן לומר שיומנים הם רפליקציות של העצמי בהקשר ל"עולם החיים" במלואו. היומנים מתאפיינים בטקסט אמוציונאלי וספונטני, שאינו מאורגן וערוך וממעט בעמידה בכללים למיניהם ומבנה דקדוקי-קהורנטי ולכן מתייחד בסתירות, בחוסר מבניות ובתיאורים קוטביים. כל אלה משקפים את המורכבות בחייהם של כותבי היומנים במצבי קיצון. גם הציור שימש כאמצעי ביטוי בתקופת השואה, חלק מהאומנים נודעו כציירים בעברם ואילו חלק אחר החל לצייר מתוך דחף לתעד את השואה, עשרות אמנים יהודים השאירו בעיזבונם ציורים.

מחקר זה מהווה ניסיון לתאר ולנתח את חוויית ההישרדות בתקופת השואה דרך יצירה במחנות, בגטאות במקומות המסתור. לפיכך, סקירת הספרות בו כוללת שלושה חלקים: ההקשר ההיסטורי של התקופה, תיאור היומנים שנכתבו בשואה ותיאור הציורים אשר נוצרו בשואה. המחקר נוקט את השיטה האיכותנית מתוך הפרדיגמה הנתורליסטית תוך שימוש בשיטות מחקר איכותניות. ניתוח הנתונים מתבסס על השיטה הפנומנולוגית, תיאוריה הבנויה על רדוקציה ועל עקרון האופק. הדיון במחקר נעשה באמצעות שילוב בין מונחים תיאורטיים מהפנומנולוגיה האקזיסטנציאליסטית לבין הממצאים התיאורטיים של המחקר.

המחקר כולל ניתוח תוכן של שלושה יומנים וניתוח איכותני- חזותי של 16 יצירות של שני ציירים. מתוך ניתוח הנתונים זוהו התמות הבאות: אובדן והרס זהותו של האדם; מצבים קיומיים במחנה כגון המתנה, נרדפות וחיים באשליה; החיים עם אחרים; המוות והיכולת להתמודד אתו; המוסר במחנה ובשבי. בתום ממצאים אלו נעשה דיון אינטגרטיבי, וצויינו השלכות למחקר המשך.

מילות מפתח: שואה, יומנים, זהות, מצבים קיומיים, חיים עם אחרים, מוות, מוסר.

הדס אלול, דוא"ל: elulh@zahav.net.il